

Opcat-inspektion av Kriminalvården, anstalten Täby, den 10–12 oktober 2022

Inspektionen i korthet: Anstalten Täby är en av få anstalter där det fortfarande finns särskilda ungdomsplatser. Vid inspektionen framkom att en hög bemanning tillsammans med personalens engagemang och närvaro under sysselsättningen bidrog till en säker och trygg verkställighet. I protokollet uttalar JO att anstaltens arbete med bl.a. täta uppföljningar av verkställighetsplaneringen ger utrymme för att öka ungdomarnas delaktighet. De unga tycktes i allt väsentligt var insatta och aktiva i detta sammanhang, vilket JO menar är värdefullt. Hon drar slutsatsen att ungdomsverksamheten på det sätt som den bedrivs i anstalten Täby är mycket välfungerande.

Det kom även fram att beläggningssituationen inom Kriminalvården innebar begränsningar i möjligheten för de intagna att ta emot besök i anstalten. Det är enligt JO inte godtagbart och hon framhåller att det är angeläget att de intagna, särskilt de unga, kan ta emot besök mer regelbundet. JO är också bekymrad över att den höga beläggningen har medfört att unga intagna i väntan på en omplacering till en annan anstalt kan bli avskilda i flera veckor. En konsekvens är att de riskerar att bli isolerade, vilket är särskilt allvarligt för denna kategori intagna.

Inspektionens genomförande

JO Katarina Pålsson genomförde den 10–12 oktober 2022 en oanmäld inspektion av Kriminalvården, anstalten Täby. Vid inspektionen deltog även enhetschefen Gunilla Bergerén, biträdande enhetschefen Helena Levin och föredragandena Eva Fridén, Mattias Karlsson och Clara Ljunggren.

Inspektionen inleddes med ett kort möte med kriminalvårdsinspektörerna AA och BB. Därefter förevisades delar av anstaltslokalerna, bl.a. inskrivningen, besöksavdelningen, ungdomsavdelningen och lokaler för sysselsättning och rastgården. Delar av lokalerna fotograferades. JO:s medarbetare gjorde en översiktlig granskning av incidentrapporter, verkställighetsplaner, tillsynsblad och rutiner. Vidare samtalade JO:s medarbetare med tio intagna och ett femtontal anställda. Inspektionen avslutades med en genomgång där företrädare för anstalten Täby gavs möjlighet att kommentera de iakttagelser som JO:s medarbetare gjorde vid inspektionen. Samtliga som närvarande vid det

inledande mötet deltog, förutom JO Katarina Pålsson. Därutöver deltog kriminalvårdschefen CC.

Inspektionens syfte

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Opcat-verksamheten har under 2022 en tematisk inriktning mot barn och unga personer under 21 år som är frihetsberövade. Inom ramen för temat ligger ett särskilt fokus på barns och ungas delaktighet under frihetsberövandet. Temat innefattar frågeställningar om information ges på ett sätt som är anpassat till deras förmåga att ta till sig den och kunna förstå syftet med olika åtgärder. Vid inspektionen granskades hur barn och unga placerades i anstalten, tillgången till information, sysselsättning och kontakt med omvärlden.

Verksamhetsstället inspekterades senast av JO den 4 och 5 november 2014 (se JO:s inspektionsprotokoll i dnr 6213-2014).

Uttalanden av JO Katarina Pålsson med anledning av inspektionen

I anslutning till protokollet finns uttalanden av JO Katarina Pålsson.

Iakttagelser vid inspektionen

Vid inspektionen gjorde JO:s medarbetare i huvudsak följande iakttagelser.

Organisation och uppdrag

Anstalten Täby ligger i Hägernäs, Täby, och utgör tillsammans med anstalten Österåker verksamhetsområdet Stockholm Öst i Kriminalvårdens region Stockholm. I anstalten finns numera sammanlagt 62 platser, varav 30 normalplatser, 10 ungdomsplatser (ungdomsavdelning), 4 platser för läkemedels-assisterad behandling (LAB-avdelning), och 12 beredskapsplatser (dubbelbeläggning) i säkerhetsklass 2 samt 6 öppna platser (Villan) i säkerhetsklass 3.

Med ung inom Kriminalvården avses en intagen som skrivits in innan han eller hon fyllt 21 år och ännu inte fyllt 24 år. Vid inspektionen var nio unga intagna placerade på ungdomsavdelningen. De avtjänade fängelsestraff från några månader upp till några år. Den genomsnittliga verkställighetstiden för unga intagna i anstalten är cirka sex till tolv månader.

Den fysiska miljön och placering av unga intagna

På ungdomsavdelningen finns tio celler fördelade på två enheter med ett gemensamhetsutrymme och ett duschrum på varje enhet. Cellerna är normalutrustade och försedda med toalett och handfat. Det förekommer ingen dubbelbeläggning på ungdomsavdelningen. JO och hennes medarbetare upplevde avdelningen som funktionell och ren.

Anstalten har en stor inhägnad rastgård med en fotbollsplan och en kur med ett skydd för nederbörd och vind. Intagna på ungdomsavdelningen vistas utomhus tillsammans med intagna från LAB-avdelningen och två normalavdelningar. Dessa intagna äter också tillsammans i matsalen.

Anstalten har tre besöksrum, varav ett rum är avsett för besökande barn. Vid inspektionen var de andra två besöksrummen belagda med intagna. I ett rum var en ung intagen placerad i avskildhet och i det andra var en ung intagen förlagd i väntan på att en plats på LAB-avdelningen skulle bli ledig. På dagarna vistades han på LAB-avdelningen.

Anstalten har en isoleringscell med en säng och madrass.

Intagna förde fram i samtal med JO och hennes medarbetare att de uppskattade att slippa dela cell. Det fungerade bra att vistas tillsammans med intagna från andra avdelningar under utomhusvistelsen och i matsalen.

Det framkom i samtal med personal att det är nödvändigt att ungdomsavdelningen delar tid med andra avdelningar vid utomhusvistelse och måltider på grund av den höga beläggningen i anstalten. De avdelningar som får vistas tillsammans med ungdomarna har intagna som verkställer långa fängelsestraff och som inte är särskilt intresserade av att ha kontakt med dem.

Vid den *avslutande genomgången* redogjorde anstaltsledningen för att beläggningssituationen inom Kriminalvården alltjämt är mycket ansträngd och kommer att förbli så under flera år till. Anstalten har nu nått taket för hur många intagna och personal som kan vara i anstalten. Utifrån de nuvarande lokalmässiga förutsättningarna vore 50 platser ett rimligare antal, dvs. att beredskapsplatserna tas bort. Det bör kunna ske 2025.

Bemanning och personalens bemötande av de intagna

Anstalten har en högre bemanning på ungdomsavdelningen än övriga avdelningar. Syftet med den höga bemanningen är att ha en god och nära kontakt med varje ung intagen. En ung intagen har också flera kontaktpersoner för att en alltid ska finna på plats. Utöver daglig kontakt har kontaktpersoner uppföljande schemalagda samtal varje vecka med den intagne (klientsamtal). Dessa samtal dokumenteras i en tjänsteanteckning. En klienthandläggare följer upp daganteckningarna för varje ung intagen och håller i veckovisa team-möten där de unga intagnas beteende, attityder och mående behandlas. Även dessa möten dokumenteras.

Unga intagna berättade i samtal med JO och hennes medarbetare att personalen har ett bra bemötande och att de känner sig trygga med personalen och medintagna. Flera intagna uttryckte att de uppskattade sina kontaktpersoner och nattpersonalen. Vidare framkom att de redan vid inskrivningen fick veta att i anstalten Täby är intagna på ungdomsavdelningen och personal tillsammans, vilket några intagna tyckte var konstigt. Flera intagna nämnde att de vände sig till kriminalvårdsinspektören med frågor som de inte vill ta upp med en kriminalvårdare. I samtalen kom det dock även fram att cirka hälften av de intagna saknade tillit till personalen. De menade att de uppmanas att samtala med personal, men att de uppgifter som kommer fram i samtalen sedan kan användas i rapporter om misskötsamhet mot en intagen. En intagen talade om att personalen hade "koll" på att han inte haft det bra och att de vidtog åtgärder som ledde till förbättring.

Personalen på ungdomsavdelningen framförde i samtal med JO:s medarbetare att man behöver ha tålamod och kunna lyssna på ungdomarna. Unga intagna hävdar sig på olika sätt och behöver "fångas upp" individuellt och man behöver ha "koll på" vem den intagne vistas med. Hög personalnärvaro ger också förutsättningar för att kunna agera när en intagen blir mobbad eller utfrysad. Det framhölls att ungdomen redan vid inskrivningen får veta att personalen är tillsammans med de unga intagna. De intagna på ungdomsavdelningen får flera tillsägelser och muntliga varningar innan en rapport om misskötsamhet upprättas. En rapport föregås av tydlig individuell information. Personalen uttryckte att det är positivt att kriminalvårdsinspektören dagligen är på ungdomsavdelningen och samtalar med intagna och löser konflikter. Sammanhållningen i personalgruppen är god, och "man pratar med varandra och inte om varandra" och de var av uppfattningen att personalen har ett gott stöd av ledningen.

Vid den *avslutande genomgången* uppgav anstaltsledningen att risken för missämja mellan intagna ökar ju fler intagna som placeras i anstalten. En incident inträffade i somras, därefter har det varit lugnt. Vikten av att personalen hinner med den dynamiska säkerheten framhölls. Anstalten har lyckats hålla säkerheten på en bra nivå. Situationen är ansträngd men stabil. Det finns få ungdomsavdelningar kvar inom Kriminalvården. Anstalten har fått resursförstärkning till avdelningen när det har behövts. En unik bemanningsnivå ger goda förutsättningar för att göra ett bra jobb. Inom Kriminalvården har specialavdelningar tagits bort, men ledningen framhöll att de behövs. Samtidigt pekade ledningen på att alla unga inte fungerar bra på en ungdomsavdelning. Ungdomar är omogna, varav några är "starka" och redan har en lång kriminell karriär och kan då behöva en annan typ av avdelning. Andra unga intagna är "känsliga" och kan lättare komma till sin rätt på en ungdomsavdelning där deras diagnoser, begränsade impuls kontroll och trassliga uppväxt kan tas i beaktande på ett helt annat sätt. Det uppstår en del konflikter mellan de intagna men personalen är lyhörd och uppmärksammar missämja på avdelningen. Det förs ständigt diskussioner om jargongen och personalens popularitet växlar ideligen.

Nya intagna kan medföra att dynamiken i gruppen ändras och det följer personalen upp.

På fråga från JO:s medarbetare om det är mobbaren eller den utsatte som ska omplaceras redogjorde ledningen för att i första hand är det den som utsätter andra som ska flyttas, men att det inte alltid går. Det kan finnas flera lager av problematik och personalen behöver ta reda på anledningen till den uppkomna situationen.

På fråga om var och vad som dokumenteras svarade ledningen att det är grundläggande att dokumentera samtalen med unga intagna i Kriminalvårdsregistret (KVR) eller i VSP:n för att kunna följa en ung intagnings mående. Klienthandläggaren och kriminalvårdsinspektören läser daganteckningarna löpande. Det händer att intagna begär ut daganteckningar om sig själva och de kan då uppleva det som obehagligt att personalen dokumenterat samtalen. Det framhölls att sådana anteckningar inte ligger till grund för rapporter om misskötsamhet eller repressalier.

Information om rättigheter i samband med inskrivning och intagning

Vid ankomsten till anstalten skrivs ungdomen in av vakthavande befäl och en kriminalvårdare från ungdomsavdelningen närvarar. Enligt anstaltens ankomstrutiner hålls ett orienterande samtal med den unge innan han kommer ut på avdelningen och i kontakt med andra intagna. Vid detta tillfälle går personalen igenom en checklista "Första dagarna på avdelningen, anstalten Täby". Därutöver finns informationshäftet "Anstaltsinformation A Täby" på cirka tio sidor uppsatt i korridoren på ungdomsavdelningen.

Personal framförde i samtal att ungdomarna kan vara nervösa vid inskrivningen och då har svårt att förstå den information som de får. Därför upprepas informationen även när de kommit till ungdomsavdelningen. Däremot kunde personalen på ungdomsavdelningen bli bättre på att använda checklistan vid dessa samtal.

I samtal med unga intagna upplevde majoriteten att de hade fått för lite information både vid inskrivningen och vid ankomsten till avdelningen. Bristen på information ledde till att de inte visste vad som förväntades av dem, t.ex. var de skulle vara vid en viss tidpunkt. Därför fick de fråga medintagna.

Vid den *avslutande genomgången* berättade anstaltsledningen att det inte finns någon skriftlig information om regler och rutiner i varje cell utan den finns tillgänglig på avdelningen. Deras uppfattning var att muntlig information till unga intagna fungerade bäst. JO:s medarbetare redogjorde för att JO vid flera tillfällen uttalat vikten av att muntlig och skriftlig information behöver upprepas för att den unge intagne ska förstå och ta den till sig.

Tvångsåtgärder

Vid inspektionen fanns det en ung intagen som var avskild sedan den 30 september 2022 med stöd av 6 kap. 7 § första stycket 2 fängelselagen (2010:610). Han var förlagd i ett av anstaltens besöksrum i väntan på förflyttning till en annan anstalt.

I samtal med den intagne kom det bl.a. fram att han var medveten om varför han var där. Kriminalvårdsinspektören hade berättat om beslutet och informerat om rutinerna vid avskildhet. Han hade inte träffat läkaren sedan han placerats i besöksrummet. Vid inbokade besök på tisdagskvällar samt under helgerna var han tvungen att packa ihop sina tillhörigheter och tillfälligt flytta över till isoleringscellen.

Personal uppgav att en intagen som placeras i avskildhet dessförinnan har fått flera tillsägelser, muntliga varningar och rapporter om misskötsamhet. Ibland behöver personalen lägga mycket energi på att motivera en ung avskild att komma ut ur cellen. Det var oklart om en ung intagen som avskiljs fortfarande hade kvar sina kontaktpersoner från ungdomsavdelningen.

Vid en översiktlig granskning av handlingar noterades att sjuksköterskan hade träffat den unge avskilde den 6 oktober 2022 och att läkaren hade träffade honom den 11 oktober 2022. Vidare kom det fram att den intagne hade haft isoleringsbrytande aktiviteter (spelat sällskapsspel) de flesta dagar sedan placeringen i avskildhet och att han hade tackat nej till promenad eftersom tiden inte passade men att han hade varit utomhus den 9 oktober.

Vid den *avslutande genomgången* berättade anstaltsledningen att det tidigare inte har funnits behov av avskildhetsceller, men att situationen är annorlunda sedan några år tillbaka. Omplaceringar av intagna till en annan anstalt tar numera längre tid. Ledningen ansåg att en ung intagen inte ska behöva sitta i avskildhet i 14 dagar för att få en ny anstaltsplacering, utan att 1–2 dagar vore mer rimligt. Vid den senaste verksamhetsanalysen kom anstalten fram till att det behövdes ett särskilt arbetslag för att ta hand om intagna i avskildhet och de har också fått resurser för detta. Samtidigt underströk ledningen att det inte är tänkt att det ska finnas en egen verksamhet kring placerade i avskildhet i anstalten eftersom placeringarna där ska vara kortvariga.

På fråga från JO:s medarbetare redogjorde ledningen för att de arbetar för att unga intagna ska kunna vara kvar i anstalten. Det går emellertid inte alltid och en av de två intagna som placerats i ett besöksrum ska få en ny anstaltsplacering. När ett beslut om placering i avskildhet ändå behöver fattas föregås det av en noggrann planering för att det ska bli så bra som möjligt för den unge intagne. Efter placeringen i avskildhet görs en suicidscreening som är viktig i bedömningen av hur snabbt en läkarundersökning ska ske. Vid behov kan en jourläkare kontaktas. I regel sker ett läkarbesök efter placering i avskildhet inom tio dagar. Sedan en månad tillbaka är det personal på avdelningarna LAB och Villan som ser till intagna som är placerade i besöksrummen och i

isoleringscellen. Den som är avskild har fortfarande kvar sina kontaktpersoner på ungdomsavdelningen.

Verkställighetsplanering

En verkställighetsplan (VSP) ska grundas på en utredning om den intagnes behov av stöd och kontroll och om vilka åtgärder som bör vidtas under verkställigheten för att minska risken för återfall i brott. Vid utformningen av planen ska hänsyn tas till bl.a. anstaltstidens längd och den intagnes motivation till förändring. Verkställighetsplanen ska sedan följas upp fortlöpande och ändras när det finns anledning. Inför frigivningen ska den vara särskilt inriktad på konkreta åtgärder som kan underlätta övergången till ett liv i frihet. Utifrån den intagnes behov ska då också, i lämplig tid, samverkan ske med t.ex. socialnämnden, hälso- och sjukvården, organisationer och enskilda. (Se 6 och 7 §§ fängelseförordningen [2010:2010].)

En VSP ska fastställas inom 30 dagar från det att den intagne skrivits in i anstalt och den intagne ska få en kopia av planen (se 1 kap. 26 och 30 §§ Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd, [2011:1] om fängelse, FARK Fängelse). Innan planen fastställs hålls ett kollegium där den intagne, klienthandläggaren, kontaktperson och ibland programledare närvarar. Syftet med kollegium är att presentera hur tiden i anstalt kommer att se ut, att den intagne förstår planen och vilka konsekvenserna blir om han inte följer den. Efter det första kollegiet fastställs VSP:n. För unga intagna hålls sedan kollegium varje månad, till skillnad mot övriga intagna som har kollegium cirka var tredje månad. Syftet är att ge unga en möjlighet att aktivt påverka planeringen och kontinuerligt följa upp hur insatserna fungerar.

De unga intagna uppgav i samtal med JO och hennes medarbetare att de deltar i kollegium varje månad. Flera hade sett sin VSP i förväg och någon hade en kopia i sin cell. På kollegium går klienthandläggaren igenom verkställighetsplaneringen och de kan ställa frågor, lämna synpunkter och ta upp önskemål. Det fördes fram att när något var oklart kan man ställa flera frågor tills man förstår.

Vid en översiktlig granskning av VSP för unga intagna noterades att det av de löpande anteckningar gick att följa hur intagnas studier, pågående behandlingsprogram, klient- och handläggarsamtal samt annan strukturerad verksamhet (ASV) fortskred. Av kollegieanteckningar framgick den intagnes inställning till olika pågående insatser och till planerade åtgärder. JO:s medarbetare noterade emellertid att VSP:n för de unga intagna var svår att läsa och förstå.

Vid den avslutande genomgången höll anstaltsledningen med om att VSP:n är svårläst för de unga intagna och att den skulle vinna på att ha färre och tydligare mål.

De intagnas möjlighet till sysselsättning och förströelse

Under veckodagarna har varje ung intagen ett schema med sex timmar schemalagd sysselsättningstid uppdelad i fyra pass. Ett pass är aktiviteter i bollhallen och ett annat pass är träning i gymmet. Avdelningspersonal är alltid närvarande i dessa lokaler och de kan då också delta i bollspel eller gymna med de intagna. Därutöver erbjuds studier, programverksamhet och ASV. Intagna från ungdomsavdelningen vistas tillsammans med personal och utvalda lämpliga vuxna intagna i ASV-lokalen. Anstalten har två ASV-handläggare, varav en för ungdom och de tjänstgör dagtid på vardagar. I verksamheten ingår ett besök i veckan av en förening (besöksgrupp) som informerar om något som kan vara till nytta för de unga intagna, t.ex. Processkedjan, Passus och RFSU. En präst och en imam träffar de intagna i grupper en gång i veckan.

Anstalten erbjuder tre olika behandlingsprogram, Krimfokus, Puls och PRISM. Det finns två programledare och verksamheten leds av en kriminalvårdsinspektör i anstalten Österåker. Några behandlingsprogram genomförs i grupp där intagna från olika avdelningar deltar tillsammans. Det finns inte något program som är särskilt riktat mot unga intagna. I anstaltens lärcentrum tjänstgör två lärare. Inför studier ska en kontakt tas med en nationell studievägledare för upprättande av en individuell studieplan. Därefter ansöker den intagne om en studieplats och efter antagningen kan han påbörja studierna. I urvalet prioriteras unga intagna. Det är drygt en månads väntetid för studievägledarsamtalet, under sommaren var väntetiden åtta veckor. Det är lärarbrist i vissa ämnen t.ex. matematik, och då dröjer det innan en intagen får börja studera.

I samtal med flera unga intagna framfördes att de uppskattade bollhallen, gymmet och imamens besök. De intagna som bedrev studier var nöjda och upplevde att det fungerade bra även om distansstudier kan vara svårare. En intagen hade kommit i gång med studier redan efter några veckor eftersom han hade påbörjat dem i häktet medan en annan intagen hade fått vänta i cirka tre månader. Några intagna nämnde att de önskade studera fler än ett ämne i taget. De intagna som deltog i behandlingsprogram i grupp var mycket positiva och de uppskattade programledaren. Däremot beskrev de flesta unga intagna ASV:n som en förvaring där de mest fördriver tiden eftersom aktiviteterna där saknar meningsfullt innehåll. Verksamheten består i att spela spel, lyssna på musik, läsa böcker, kolla på tv och dricka kaffe. En intagen önskade regelbunden matlagning och bakning.

Vid den *avslutande genomgången* redogjorde anstaltsledningen för att ASV:n är under utveckling och att en lokal till ska öppnas i anstalten. Verksamheten håller en god nivå, men ledningen är medveten om att den kan utvecklas ytterligare. Det framhölls att en hel del resurser går åt till att motivera de unga intagna att påbörja studier och program. Det är läraren som bedömer deras kapacitet och finns det behov och förmåga för att studera flera ämnen samtidigt

är det möjligt. Det genomfördes få studievägledarsamtal under sommaren, bl.a. på grund av semestrar.

Besök

Anstalten har fem besökstider för obevakade besök, en tid på tisdagar och två tider på lördagar och söndagar. Ett besök är 60 minuter långt. Därtill finns Skype-tider: 30 minuter på tisdagar och torsdagar samt 20 minuter vid två tillfällen på lördagar och söndagar.

I samtal med unga intagna fördes det fram att det vore önskvärt med fler besöksrum samt fler och längre besökstider. Bokningen av nästa besök får ske först efter det att ett besök ägt rum. Det innebär att intagna inte kan få två besök i månaden utan som mest ett besök var tredje vecka. Flera intagna framhöll att de önskade träffa sin familj åtminstone varje vecka och minst två timmar vid varje tillfälle.

Vid den *avslutande genomgången* instämde anstaltsledningen i att det vore önskvärt med fler besökstider. Det finns planer på att ta fram två besökstider till under helgdagarna. Ledningen undersöker om ett samtalsrum i besökskorridoren också kan användas för besök. Då skulle ytterligare tre besökstider kunna komma till stånd. Tider för videosamtal har redan utökats.

De intagnas tillgång till hälso- och sjukvård

Anstalten har en sjuksköterska som arbetar kontorstid. Hon träffar alla intagna första vardagen efter ankomsten till anstalten. En dag i veckan finns en somatisk läkare på plats. En psykolog är på plats en dag i veckan och tar emot intagna för enskilda samtal efter skriftlig förfrågan till hälso- och sjukvården. Hon träffar regelbundet några ungdomar.

I samtal med unga intagna kom det fram att de hade träffat sjuksköterskan en eller två dagar efter ankomsten och de var nöjda med besöket. Däremot uttryckte de lågt förtroende för läkaren.

Personal inom hälso- och sjukvården framhöll vikten av att ha en ungdoms-avdelning eftersom unga människor är formbara och det är angeläget att hantera deras frustrationer. Hälso- och sjukvården besöker intagna som är placerade i avskildhet en gång i veckan. Det är ovanligt att intagna sjukanmäler sig, och det kan vara tecken på något annat, t.ex. utfrysning. Det efterlystes utbildning för att hantera unga intagnas ilska och handledning för kriminalvårdare.

Inspektionen avslutades.

Protokollförare vid inspektionen var Eva Fridén.

Uttalanden av JO Katarina Pålsson

Jag vill med anledning av de iakttagelser som redovisas i protokollet göra följande uttalanden.

Unga intagnas delaktighet under verkställigheten

Anstaltens ungdomsverksamhet

Jag fick ett mycket positivt intryck av ungdomsverksamheten vid anstalten Täby, som jag fick veta är en av få anstalter där det fortfarande finns särskilda ungdomsplatser. Vid inspektionen framkom att såväl ledning som personal och intagna var av uppfattningen att den högre bemanningen på ungdomsavdelningen samt personalens engagemang och närvaro under t.ex. sysselsättningspass bidrar till en säker och trygg verkställighet. Det är förstås viktigt. Det förhållandet att de unga intagna vistas tillsammans med intagna från andra avdelningar under delar av dagen och viss programverksamhet inger dock vissa betänkligheter, t.ex. med hänsyn till att unga personer anses formbara och känsliga. Jag vill understryka vikten av att anstalten gör individuella bedömningar av vilka intagna som kan vistas tillsammans med de unga intagna.

Den högre bemanningen ger också förutsättningar för att varje intagen kan ha flera kontaktpersoner som är involverade i den enskilda verkställigheten. Även anstaltens arbete med bl.a. täta uppföljningar av verkställighetsplaneringen och kollegium ger utrymme för att öka ungdomarnas delaktighet. Jag fick uppfattningen att de unga i allt väsentligt var insatta och aktiva i detta sammanhang, vilket är värdefullt. Däremot framfördes att VSP:n i sin grundform behöver utvecklas, t.ex. med tydligare mål, för att öka ungdomarnas förståelse. Slutligen framkom vid inspektionen att sysselsättningen, fysiska träningen, studierna och behandlingsprogrammen, fungerar bra även om flera intagna ville studera mer. Jag noterade att ASV-verksamheten är under utveckling, vilket framstår som välbehövligt. Sammantaget drar jag slutsatsen att ungdomsverksamheten på det sätt som den bedrivs i anstalten Täby är mycket välfungerande.

Information

En förutsättning för att en intagen ska kunna hävda sina rättigheter är att han eller hon känner till dem. En intagen ska i anslutning till att han eller hon tas in i anstalt informeras bl.a. om sina rättigheter och skyldigheter. Vidare ska en intagen informeras om anstaltens lokala rutiner. Informationen måste lämnas på ett språk som den intagne förstår. Vid inspektionen visade det sig att de unga intagna i huvudsak fått muntlig information vid ankomsten till anstalten. Jag vill därför framhålla att informationsgivningen behöver vara anpassad till den enskilda mognadsgraden hos en ung intagen och att en del i det arbetet måste vara att pedagogiskt, både skriftligt och muntligt, vid flera tillfällen förmedla informationen och syftet med den. Det kan finns också anledning att följa upp att den unge har tagit till sig informationen som förmedlats. Jag förutsätter att anstalten ser över hur informationsgivningen kan förbättras.

Besök

Vid inspektionen kom det fram att möjligheterna för intagna att ta emot besök i anstalten var begränsade, dels för att besökslokalerna också användes för andra ändamål, dels för att besökstider var för få och att de upplevdes för korta. Det är inte godtagbart att beläggningssituationen medför begränsningar i detta avseende. Det är enligt min mening angeläget att de intagna, särskilt de unga, mer regelbundet kan ta emot besök än vad som nu är fallet och jag förutsätter att anstalten fortsätter se över möjligheterna att utöka besökstiderna.

Placering i avskildhet

Vid inspektionen var en ung intagen avskild och placerad i ett besöksrum. I samband med att andra intagna skulle ta emot besök fick han flytta för att under tiden vistas i anstaltens enda isoleringscell. Det är ovärdigt och jag är kritisk till att anstalten saknar ändamålsenliga celler för placering av avskilda intagna. Därutöver är jag bekymrad över att den höga beläggningen inom Kriminalvården har medfört att unga intagna i väntan på en omplacering blir avskilda i flera veckor. En konsekvens därav är att de riskerar att bli isolerade, vilket är särskilt allvarligt för denna kategori intagna. Det är inte acceptabelt.

En ung intagen var avskild sedan den 30 september 2022 med stöd av 6 kap. 7 § första stycket 2 fängelselagen, dvs. med hänsyn till att det fanns en risk för den intagnes eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa. Av 10 § samma kapitel framgår att en intagen som hålls avskild på grund av han eller hon uppträder våldsamt eller är farlig för sin egen säkerhet till liv eller hälsa ska undersökas av läkare så snart som möjligt. Enligt Kriminalvården innebär det samma dag eller senast dagen efter (se Kriminalvårdens handbok om gemensamhet och avskildhet i anstalt [2012:1], s. 31). Den intagne fick dock träffa läkaren först den 11 oktober 2022. Jag är mycket kritisk till detta och vill påminna om att syftet med regleringen är att bedöma om den intagne till följd av placeringen i avskildhet har ett medicinskt vårdbehov.

2022-12-16

Katarina Pahlsson